

ગરવા ગુજરાતીનો કમાલ : લંડનમાં બેઠા બેઠા ગુજરાતી કોમ્પ્યુટર વિકસાવ્યું

કોઈપણ ક્ષેત્ર હોય, ગુજરાતીઓએ હંમેશા પોતાનાં રાજ્યનું નામ આંતરરાષ્ટ્રિય સ્તરે ગણવું છે. જ્યાં પણ ગુજરાતીઓ પહોંચ્યાં છે, તેમણે પોતાની પ્રતિભાઓ વડે સૌ કોઈને પ્રભાવિત કર્યાં છે. કદાચ આજ કારણે દેશમાં આજે ગુજરાતની ગણનાં ટોચનાં રાજ્યોમાં વર્ધ રહી છે. રાજકારણ, ક્રિકેટ, અભિનય, વિજ્ઞાન વગેરે ક્ષેત્રોમાં ગુજરાતીઓએ બહુમુલ્ય પ્રતિભાઓ સિધ્ધીઓ મેળવીને ગુજરાતને ગૌરવવંતું બનાવ્યું છે. માત્ર દેશમાં જ નહીં, પણ વિદેશમાં રહીને પણ તેમણે ગુજરાતની મહેક વિશ્વનાં ખૂણે ખૂણે પહોંચાડી છે. આવા જ એક ગુજરાતીએ લંડનમાં બેઠા બેઠા ગુજરાતી ડિજિટલ ડિક્શનરી તૈયાર કરવાનું ભગીરથ કાર્ય કરી કરી એકવાર ગુજરાતને ગૌરવવંતું બનાવ્યું છે. તેમણે ગુજરાતી શબ્દરચના શાસ્ત્રને પૂર્ણ રીતે કોમ્પ્યુટરમાં સમાવી અંગ્રેજી ન જાણતાં ગુજરાતીઓ માટે કોમ્પ્યુટર જ્ઞાન મેળવવાનું સરળ બનાવી દીધું છે.

૮૪ વર્ષનાં અને ઓછું ભણેલાં અને લંડનમાં રહેતા રતિલાલ ચંદરવાએ બે દાયકાની સાધના બાદ આ ભગીરથ કાર્ય પાર પાડી દેખાડ્યું છે. એટલે કે હવે ગુજરાતીઓ કોમ્પ્યુટર ઓન કરશે એટલે અને સ્ક્રીન પર તમારું સ્વાગત છે. એવો ગુજરાતી ભાષામાં સંદેશો આવી જશે. હવે કોમ્પ્યુટરની ચાલક ભાષા ગુજરાતી બની ગઈ છે. એટલું જ નહીં, હવે કોમ્પ્યુટરમાં લખવામાં આવેલાં પ્રત્યેક મેનુમાં પણ ગુજરાતી સંદેશ જ મળશે. એટલે કે, સેવની જગ્યાએ સંગ્રહ કરો અથવા તો પ્રિન્ટની જગ્યાએ છાપો... આ કોમ્પ્યુટર પર હવે તમે ગુજરાતી લખી શકો છો. ગુજરાતી લખતા લખતા તમે જે લખો છો તે સાચું છે કે ખોટું તે જાણવાની ઈચ્છા થાય તો, તો તે પ્રશ્નો જવાબ પણ કોમ્પ્યુટર આપશે. કોમ્પ્યુટરમાં રહેલો ગુજરાતી સ્પેલ ચેકર હવે તમારી ભૂલોને સુધારી લેશે. ગુજરાતી ભાષા પ્રેમી રતિલાલ ચંદરવાએ તૈયાર કરેલી ગુજરાતી ડિજિટલ ડિક્શનરીને કારણે ગુજરાતી ભાષાનું સ્વાકર હવે વધારે સમૃદ્ધ બની જશે. આ ડિજિટલ ડિક્શનરીને કારણે જ કોમ્પ્યુટરમાં ગુજરાતી ભાષાની જોડણી માટે ગુજરાતી સ્પેલ ચેકર ઉપલબ્ધ થઈ શક્યો છે. કેન્યાનાં નેરોબીમાં જન્મેલાં ગુજરાતી ચંદરવાએ ગુજરાતી કહેવત મન હોય તો માળવે જવાય, ને સાર્વક કરી દેખાડી છે. કર્મથી વેપારી અને ભાષાપ્રેમી ચંદરવાએ બે દાયકા પહેલાં ગુજરાતી ભાષાનાં કોમ્પ્યુટરીકરણની લગન લાગી. આભમ તો વર્ષ, ૧૯૬૪ માં ખરીદેલાં જૂના ગુજરાતી રેમિગટન ટાઇપ ટાઇટરની હંસાન પરેશાન કરતી ખટપટની અવાજથી છુટકારો મેળવવા માટે તેમણે આધુનિક ટેકનોલોજીનો સહારો લેવાનો વિચાર કર્યો. સાથે જ તેમણે ઈલેક્ટ્રીક ટાઇપસાઈટર બનાવવાનો વિચાર પણ કર્યો. સમય વીતતાં ગોફ બોલ એન્ડ રેજી સ્ટ્રીલનો જવાનો આવ્યો. તેમાં ગુજરાતીકરણની વ્યર્થ ક્વાયત કરી, અંતે ૨૦ મી સદીમાં કોમ્પ્યુટર સમગ્ર વિશ્વમાં છવાઈ ગયું. તેમણે કોમ્પ્યુટરમાં ગુજરાતી ભાષાનાં ઉપયોગનો વિચાર કર્યો. ગુજરાતી ભાષા તો તેમને વારસામાં મળી. કેન્યામાં ચંદરવા અંગ્રેજીનાં પ્રભુત્વ વચ્ચે આ ગરવા ગુજરાતીનો ભાષા પ્રેમ અડગ રહ્યો. ગુજરાતીનાં સાંસ્કૃતિક મૂલ્યો ચંદરવાની નસે નસમાં લોહીની માફક વહી રહ્યાં હતાં. તેથી તેમણે વિચાર્યું કે આધુનિક ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરીને ગુજરાતી ભાષાને જ અંગ્રેજી સમાવડી કેમ બનાવવામાં ન આવે? તેમણે મનોમન સંકલ્પ કર્યો કે, ગમે તે ભોગે તેઓ કોમ્પ્યુટર માટે ડિજિટલ ડિક્શનરી બનાવીને જ જીવશે. ચંદરવાનાં જણાવ્યા અનુસાર છવનનાં આઠ દાયકા પસાર કરવા છતાંય તેમણે આ પ્રોજેક્ટને કોઈ પણ કિમતે પૂર્ણ કરવાની મનમાં ગાંઠ વાળી દીધી.

લંડનમાં બેઠા બેઠા કોમ્પ્યુટર પર ગુજરાતી ફોન્ટ દ્વારા ગુજરાતી ભાષા લખવાની નેમ સાથે તેમણે આ ભગીરથ કાર્યની શરૂઆત કરી, તેમણે પહેલાં તો ગુજરાતી ફોન્ટ બનાવવાની કંપનીની શોધ શરૂ કરી, એપલ મેકિન્ટોશ, આઈબીએમ અને આવી જ અનેક કંપનીઓનો સંપર્ક કર્યો. તે સમયે ટાટા કંપનીએ દેવનાગરીનાં ફોન્ટ તો બનાવી આપ્યાં. પરંતુ તેની મદદથી જોડશરો લખાતા નહતાં. એક વાર ગુલાબદાસ શ્રોકરે ચંદરવાને જણાવ્યું કે, અમેરિકા સ્થિત સાહિત્યકાર મધુ રોય ગુજરાતી ફોન્ટ બનાવવા પ્રયત્નશીલ છે. ચંદરવા તુરત જ રોયને મળવા અમેરિકા મળવા રવાના ગઈ ગયાં. રોય દ્વારા બનાવવામાં આવેલાં ગુજરાતી ફોન્ટ જઈને ચંદરવા ખુશ થઈ ગયાં. તેમની પાસેથી ગુજરાતી ફોન્ટ લઈ, તેમણે કોમ્પ્યુટર પર ગુજરાતી ટાઇપ કરવાનું શરૂ કરી દીધું. તે સમયે જોડણીની સમસ્યાઓ સર્જાઈ અને ચંદરવાએ આ સમસ્યાને હલ કરવા માટે અનેક લોકોનાં સહયોગથી આખી ગુજરાતી ડિક્શનરીનું કોમ્પ્યુટરીકરણ કરી ગુજરાતી ડિજિટલ ડિક્શનરી તૈયાર કરી નાંખી. તેની મદદથી હવે કોમ્પ્યુટર પર જ ભૂલો સુધારી શકાય છે. છેલ્લા ૮૦૦ વર્ષથી ગુજરાતી શબ્દકોષે લગાતાર વિકાસ સાધ્યો છે. એક અનુમાન મુજબ ગુજરાતી ભાષાનો પ્રથમ શબ્દકોષ વર્ષ ૧૨૮૦ માં સંગ્રામસિંહ દાકુર બનાવ્યો હતો. ત્યાર બાદ વિર નર્મદનાં નરમ કોશમાંથી લઈને ગોંડલનાં મહારાજ ભગવદસિંહ દ્વારા પ્રકાશિત ભગવતગૌમંજ્વ સહિત અનેક કોશ પ્રકાશિત થયાં છે. ૨૧ મી સદીમાં હવે આ શબ્દકોષ ડિજિટલ બની રહ્યો છે.

ગુજરાતી ડિજિટલ શબ્દકોષ બનાવવા માટે ચંદરવાએ સૌ પ્રથમ ગાંધીજીનાં ખિસ્સાકોશ અને પછી સાથે જોડણીકોશ હાથમાં લીધો. ત્યાર બાદ ચિત્રલેખાનાં જૂના અંકોમાંથી શબ્દો લઈને કોમ્પ્યુટરમાં ફીડ કરવા લાગ્યાં. શબ્દો શબ્દો કોમ્પ્યુટરમાં ભાષાનો રત્નાકર સમાતો ગયો. હવે બાકી રહેલાં શબ્દો જોડણી કોશમાં સામેલ કરવાનો નિર્ણય કર્યો. ત્યાર બાદ અંગ્રેજી- ગુજરાતી શબ્દકોશનો ઉપયોગ કર્યો. પછી તો આ સીક્સીલો વખતાંવખતાં વેસોરસ સુધી પહોંચી ગયો. દૈન્યમાં હોય પણ હોડો પર ન આવતાં શબ્દોમાંથી મળતાં આવતાં શબ્દો દર્શાવતાં જે અનેક વિચારોની વાતોનો ઢગ ખડકી દેવો. બે દાયકાનાં સખત પરિશ્રમ બાદ, ડિજિટલ ડિક્શનરી આજ સમૃદ્ધ બની ગઈ છે. ૨૦ લાખથી પણ વધુ સંજ્ઞાઓ, અને શબ્દોનું તેમાં સંગ્રહ છે. તેમાં ગુજરાતીનાં ૧,૪૯,૭૦૯ અંગ્રેજીમાંથી અનુવાદ કરેલાં ૩૨,૦૩૪ ગુજરાતીમાંથી ભાષાંતર કરાયેલાં ૪૭,૯૩૬ વિરોધી શબ્દો ૫૧૪૪ તથા ૧૫,૬૯૪ રૂઢિપ્રયોગ સામેલ કરવામાં આવ્યાં.

ચંદરવાએ આ આખી ડિક્શનરીને ગુજરાતી લેક્ષીકોન કોમ નામની વેબ સાઈટ પર મૂકી તારુ તને અર્પણ નાં ભાવેથી ગુજરાતી ભાષાનાં પ્રેમીઓને સમર્પિત કરી છે. તેમણે તેમાં યુનિકોડનો ઉપયોગ કર્યો. જેથી ફોન્ટની વધારે ઝંઝટ રહેતી નથી. તે ભૂલોને જોતા જ તેમને ઓનલાઈન સુધારી દે છે. તેમણે ગુજરાતી લખવા માટે ગુજરાતી કી-બોર્ડ બનાવ્યું છે. જે માઉસ દ્વારા ઓપરેટ થઈ શકે છે. આ કામમાં તેમણે પેન્સિલવેનિયા વિશ્વવિદ્યાલયનાં પ્રોફેસર બાબુ સુવારથી લઈને પુનાનાં સ્વામી અસંગ અને અનેક ગુજરાતીઓની મદદ લીધી.

દરમ્યાન કોમ્પ્યુટરની આખી ઓપરેટિંગ પ્રણાલીને ગુજરાતીમાં તૈયાર કરનારા ઉદ્ધર્ષનાં યુવકોનાં તેઓ સંપર્કમાં આવ્યાં. તેમણે સાથે મળીને ઉદ્ધર્ષ નામનો કાર્યક્રમ બનાવ્યો. જેમાં એક સીટીમાં ડિજિટલ ડિક્શનરી સ્પેલ ચેકર અને સમગ્ર ઓપરેટિંગ સિસ્ટમ ઉપલબ્ધ છે. આ સંસ્થાપનની અવેજમાં લેવામાં આવતી રકમ દાનપેટે સ્વીકારવામાં આવે છે. આ રકમથી બનેલ કોષનો ઉપયોગ ભાષા વિકાસ અર્થે કરવાનો ચંદરવાનો ઈરાદો છે. વધારે માહિતી માટે ચંદરવા ફાઉન્ડેશન, ૧૨ સુધાકર, ૨૬ નારાયણ દાભોલકર રોડ, મુંબઈ-૪૦૦ ૦૦૬ પર સંપર્ક કરી શકાય છે. ચંદરવાએ પોતાની ગુજરાતી ડિજિટલ ડિક્શનરી ભાષા પ્રેમીઓને સમર્પિત કરી છે. હવે તેઓ ગુજરાતી ફોન્ટને ટ્રાન્સલરટેડ ચેમનાઈઝડ ગુજરાતી ભાષામાં બદલવાની ક્વાયતમાં લાગી ગયાં છે. જેથી વિદેશમાં રહેતા ગુજરાતીઓ અંગ્રેજી ફોન્ટમાં ગુજરાતી શીખી શકે. બાયપાસ સર્જરી કરાવી ચૂકેલાં ૮૪ વર્ષનાં ચંદરવા પાસેથી ઘણું બધું શીખી શકાય.